

Kosttilskuddprosjekt 2020 - Ulovlige påstander om kosttilskudd

Sluttrapport januar 2022

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Illustrasjonsfoto: Colourbox

Mattilsynets tilsynsprosjekt for merking og markedsføring av kosttilskudd 2020

Generelt om Mattilsynets nasjonale tilsynsprosjekter

Et tilsynsprosjekt er et tidsavgrenset prosjekt hvor virksomhetenes etterlevelse av regelverket innen en bransje eller et fagtema kontrolleres. Tilsynet er koordinert tids- og innholdsmessig. Det gis opplæring til inspektørene om gjennomføring av tilsynet og eventuell virkemiddelbruk. Tilsynet i et prosjekt kan være både inspeksjoner, revisjoner og prøvetaking. Mattilsynet får inn nyttig informasjon om tilstanden på det utvalgte området gjennom tilsynsprosjektene.

Et tilsynsprosjekt kan bruke ulike virkemidler for å stimulere virksomhetene til etterlevelse av regelverket. Dette kan for eksempel være gjennom informasjonsarbeid og samarbeid med bransjeorganisasjoner og andre myndigheter.

Prosjektene kan være nasjonale, og involvere alle eller de fleste av Mattilsynets regioner. De kan også være regionale/lokale og gjennomføres i begrensede deler av landet.

De nasjonale tilsynsprosjektene styres av fagavdelingene ved Mattilsynets hovedkontor. Planleggingen og gjennomføringen av prosjektene er som hovedregel delegert til et regionkontor med regiondirektøren som prosjektansvarlig. Regiondirektøren utpeker en prosjektleder som oppretter en prosjektgruppe. Prosjektgruppen har ansvaret for gjennomføring av prosjektet.

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag.....	4
2	Bakgrunn, formål og regelverk.....	6
2.1	Bakgrunn.....	6
2.2	Formål.....	6
2.3	Aktuelt regelverk:	6
2.4	Viktige definisjoner og begrep	7
3	Gjennomføring	8
3.1	Planlegging og bruk av tilsynsverktøy	8
3.2	Nærmere om gjennomføringen	8
4	Resultater.....	9
4.1	Antall varsel om vedtak og andel feil på ulike sjekkpunkt	9
4.1.1	Merking eller markedsføring med medisinske påstander – kosttilskuddforskriften § 6.3	11
4.1.2	Godkjente helsepåstander – artikkel 10(1)	12
4.1.3	Uspesifikke helsepåstander – artikkel 10(3):	13
4.1.4	Villedning i henhold til artikkel 3 a):	13
4.1.5	Villedning i henhold til artikkel 3 e)	14
4.1.6	Begrensninger for bruk av helsepåstander – artikkel 12 c)	14
4.1.7	Varemerke, handelsbetegnelse, fantasinavn – artikkel 1(3)	15
5	Vurdering av resultater	15
5.1	Generelt	15
5.2	Merking/markedsføring med medisinske påstander-kosttilskuddforskriften § 6.3....	15
5.3	Godkjente og uspesifikke helsepåstander – artikkel 10(1) og artikkel 10(3).....	16
5.4	Villedning i henhold til artikkel 3 a)	17
5.5	Villedning i henhold til artikkel 3 e)	17
5.6	Begrensninger for bruk av helsepåstander – artikkel 12 c)	18
5.7	Varemerke, handelsbetegnelse, fantasinavn – artikkel 1(3).....	18
5.8	Hva har vi oppnådd?	19
6	Virkemiddelbruk	20
7	Konklusjon.....	20
8	Vedlegg.....	22

1 Sammendrag

Mattilsynet har i 2020 gjennomført det nasjonale tilsynsprosjektet «Ulovlige påstander om kosttilskudd».

De overordnede målene med prosjektet har vært:

- Føre tilsyn med bruk av medisinske påstander og ulovlige helsepåstander om kosttilskudd.
- Sørge for at virksomhetene tar ansvar og forstår at de plikter å følge regelverket ved å gi korrekt informasjon.
- Sikre at forbrukerne ikke blir villedet av merkingen og markedsføringen.

Samtidig har vi ønsket å sørge for god forvaltning av produkter, som gjennom merking og markedsføring ligger i gråsonen mellom næringsmiddel- og legemiddellovgivningen. I tillegg har målet vært å bidra til et enhetlig og godt faglig tilsyn med bruk av påstander i merkingen og markedsføringen av kosttilskudd.

Vi har kontrollert bruken av medisinske påstander og ulovlig bruk av helsepåstander på produktemballasje, i markedsføring på nettsider, aviser/ukeblader/reklamemagasiner/TV og sosiale medier. Prosjektet omfattet både påstander på norskproduserte og importerte kosttilskudd. Både språklige og billedlige påstander er vurdert. Vi har prioritert produkter med påstander som kan oppfattes som medisinske eller som kan ha ulovlige helsepåstander. Tilsynet ble gjennomført overfor virksomheten som bestemmer og har ansvaret for merkingen og markedsføringen av de utvalgte produktene.

Vi har undersøkt kosttilskudd markedsført med fysiologiske helseeffekter innen følgende tre områder:

- hjerne og/eller hukommelse
- ben, knokler og/eller ledd
- mage og/eller fordøyelse

For å granske omfanget av medisinske påstander og ulovlige helsepåstander har vi valgt ut disse sjekkpunktene:

- bruk av medisinske påstander
- ulovlig bruk av helsepåstander
- villedende bruk av helsepåstander
- markedsføring med helsepåstander som kan gi opphav til eller utnytte frykt
- påstander som viser til anbefalinger fra leger eller helsepersonell
- bruk av varemerker/handelsbetegnelser som kan oppfattes som helsepåstander

Registrering av virksomheter

Ved søk etter aktuelle produkter i markedet avdekket vi at flere virksomheter ikke var registrert hos Mattilsynet. Vi har også erfart at enkelte kan ha en virksomhet registrert hos Mattilsynet i en region, og at de oppretter nye virksomheter i andre deler av landet uten å registrere seg. Ved å ikke registrere seg driver de ulovlig, unngår tilsyn og får ikke veiledning om regelverket fra Mattilsynet.

Feil merking og markedsføring på alle undersøkte produkter

Kosttilskuddene ble kjøpt inn fra virksomhetenes nettbutikker. Vi har vurdert 50 produkter fra 45 virksomheter. Det var ingen av produktene som oppfylte alle kravene. Alle fikk varsel om vedtak om å korrigere merking og markedsføring.

Resultatene viser at det er en omfattende bruk av medisinske påstander om produktene. For hele 90 prosent av dem vurderte vi at merkingen eller markedsføringen inneholdt medisinske påstander. Det vil si at merkingen og markedsføringen ga inntrykk av at produktene kunne forebygge, behandle eller helbrede sykdom hos mennesker, eller den antydte slike egenskaper. Eksempler på dette var påstander om forebygging av demens, revmatiske sykdommer og magesykdommer. Dette er alvorlige brudd på krav i forskrift om kosttilskudd (kosttilskuddforskriften). Slik markedsføring er kun lovlig for godkjente legemidler, og er derfor ikke lov å bruke ved merking og markedsføring av kosttilskudd.

Når det gjelder de øvrige sjekkpunktene kosttilskuddene ble kontrollert mot, var de knyttet til bruk av ulike ulovlige helsepåstander etter forskrift om ernærings- og helsepåstander, jf. forordning (EF) nr. 1924/2006 (påstandsforordningen). Denne forordningen skal beskytte forbrukerne mot å bli lurt av villedende markedsføring av mat, inkludert kosttilskudd.

Regelverket skal også bidra til like konkurransevilkår i markedet. Avviksprosenten for disse kontrollpunktene varierte fra 34 – 96 prosent. Flest avvik ble funnet på bruk av uspesifikke helsepåstander som ikke er fulgt av en godkjent helsepåstand. Andre sjekkpunkter med høy avviksprosent var bruk av villedende helsepåstander, inklusive påstander som viser til forandringer i kroppsfunksjoner som kan gi opphav til eller utnytte frykt hos forbrukeren, bruk av helsepersonell i markedsføringen og varenavn/handelsbetegnelser.

Prosjektet bekrefter at det eksisterer betydelig villedende merking og markedsføring av kosttilskudd på det norske markedet. Det er viktig å beskytte forbrukeren mot denne type merking og markedsføring av kosttilskudd, slik at de ikke blir lurt til å kjøpe kosttilskudd som ikke gir påstått effekt.

Virkemiddelbruk og forventninger

Vi har til sammen gitt 161 varsel om vedtak og 8 varsel om omsetningsforbud. Varslene er fulgt opp med vedtak i de tilfellene merking og markedsføring ikke ble endret som følge av det varslede vedtaket. Vedtak som ikke ble etterkommet innen fristen har fått forlenget frist, og blitt fulgt opp med tvangsmulkt eller omsetningsforbud. Disse påleggene skal bidra til at markedsføringen blir i tråd med regelverket og at forbrukeren ikke blir villedet.

Det er 13 virksomheter som har klaget på ett eller flere vedtak (totalt er 26 vedtak påklaget). Alle klagen er vurdert i førsteinstans og sendt over til Mattilsynet sitt hovedkontor. Det har kommet inn flest klager på vedtak som gjelder varemerket/produkt navn, men også på vedtak om påstander som viser til anbefalinger fra helsepersonell, ulovlige helsepåstander og medisinske påstander. Klagesaksbehandling kan innebære at vedtak fattet av førsteinstans blir omgjort.

Det er virksomhetenes ansvar å gjøre seg kjent med relevant regelverk før de starter opp med markedsføring av kosttilskudd. Funn som er gjort tyder på at mange virksomheter ikke har tilstrekkelig kompetanse om regelverket for bruk av helsepåstander. Resultatene viser at verken «store» (med omfattende markedsføring) eller mindre virksomheter har fungerende

rutiner for å hindre at markedsføringen av kosttilskudd kan gi inntrykk av å være medisinsk, eller at det brukes ulovlige helsepåstander.

Mattilsynet forventer at produsenter, importører og markedsførere av kosttilskudd bruker erfaringer fra dette prosjektet og veiledningsmateriell for bruk av ernæringspåstander og helsepåstander på mattilsynet.no, til å gjennomgå merkingen og markedsføringen av alle sine produkter. Etterlevelsen av regelverket må bli bedre.

For å beskytte forbrukerne mot villedende og ulovlig markedsføring av kosttilskudd vil Mattilsynet blant annet bruke erfaringene fra prosjektet og avgjørelsene i klagesakene til å oppdatere aktuelle veiledere og informasjon om regelverket på våre nettsider.

2 Bakgrunn, formål og regelverk

2.1 Bakgrunn

Tilsyn med påstander tilknyttet kosttilskudd har vært en prioritert oppgave i Mattilsynets tilsynsplan for 2019-2020. Kartlegging fra nasjonalt tilsynsprosjekt (2011), e-handelsprosjektet (2017), årlige overvåkingsprogrammer, bekymringsmeldinger om markedsføring av kosttilskudd og generelt tilsyn med medisinske påstander, viser at omfanget av medisinske påstander på kosttilskudd er stort. Netthandel med kosttilskudd er i sterk vekst og med dette også bruk av påstander i markedsføringen. Norge er et av de største markedene for kosttilskudd i Europa per innbygger.

2.2 Formål

Formålet med prosjektet var å kontrollere ulike kosttilskudd for bruk av medisinske påstander og ulovlige helsepåstander. Virksomhetene skal gi korrekt og redelig informasjon om produktene, slik at forbrukeren ikke blir villedet.

Bruk av medisinske påstander om næringsmidler, inkludert kosttilskudd er ulovlig. Ulovlig bruk av helsepåstander er villedende og gir konkurransefortrinn i forhold til produkter som er merket og markedsført i henhold til regelverket. Markedsføring med ulovlige påstander er ureddelig ovenfor forbrukerne, og kan utnytte sårbare grupper i samfunnet. I ytterste konsekvens kan bruk av medisinske påstander føre til helseskade ved at markedsføring av produktene retter seg mot personer med sykdom. Syke personer kan la være å gå til lege eller i verste fall kutte ut nødvendige medisiner, eller oppleve uheldige interaksjoner mellom inntak av kosttilskuddet og medisin.

2.3 Aktuelt regelverk:

- Lov 19.12.2003 nr.124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (Matloven) § 10: «Virksomheten skal sørge for at merking, presentasjon, reklame og markedsføring er korrekt, gir mottaker tilstrekkelig informasjon og ikke er egnet til å villedet».
- Forskrift 20.05.2004 nr. 755 om kosttilskudd (kosttilskuddforskriften) § 6.3: «Det er ikke tillatt i merking eller markedsføring å påstå eller gi inntrykk av at et kosttilskudd forebygger, leger eller lindrer sykdom, sykdomssymptomer eller smerter».

- Forskrift 17. februar 2010 nr. 187 om ernærings- og helsepåstander § 1, jf. forordning (EF) nr. 1924/2006 (påstandsforordningen) artikkel 1(3), 3 a), 3 e), 10(1), 10(3) og 12 c): «Helsepåstander er forbudt med mindre de oppfyller de allmenne kravene i kapittel II og de særlige kravene, og er godkjent i samsvar med denne forordning, og oppført på listene over godkjente påstander som fastsatt i artikkel 13 og 14», jf. artikkel 10 (1).

VIKTIG

Bruk av helsepåstander ved merking, presentasjon eller reklame er frivillig, men dersom slike påstander benyttes skal disse være i tråd med kravene i påstandsforordningen.

Kravene i påstandsforordningen gjelder for bruk av ernærings- og helsepåstander i kommersiell kommunikasjon, inkludert varemerker og andre handelsbetegnelser som kan tolkes som ernærings- eller helsepåstander.

Definisjonen av påstand innebærer at dette også gjelder bilder, grafikk eller symboler uansett form, på emballasje og annet markedsføringsmaterieill når de kan oppfattes som helsepåstander.

2.4 Viktige definisjoner og begrep

Påstand:	En «påstand» er ethvert budskap eller enhver framstilling som ikke er obligatorisk i henhold til Fellesskapets regelverk eller nasjonal lovgivning, herunder bilder, grafikk eller symboler uansett form, som angir, antyder eller gir inntrykk av at næringsmiddelet har særlige egenskaper, jf. påstandsforordningen artikkel 2 punkt 2, 1).
Helsepåstand:	En «helsepåstand» er enhver påstand som angir, antyder eller gir inntrykk av at det er en sammenheng mellom en næringsmiddelgruppe, et næringsmiddel eller en av dets bestanddeler og helse, jf. påstandsforordningen artikkel 2 punkt 2, 5).
Medisinsk påstand:	Begrepet «medisinsk påstand» er ikke definert i næringsmiddelregelverket, men følgende bestemmelse gis i forskrift om kosttilskudd: «Det er ikke tillatt i merking eller markedsføring å påstå eller gi inntrykk av at et kosttilskudd forebygger, leger eller lindrer sykdom, sykdomssymptomer eller smerter», jf. § 6, 3. ledd i forskrift om kosttilskudd. Tilsvarende bestemmelse gis i Matinformasjonsforordningen 1169/2011 artikkel 7 pkt. 3 der det heter at «næringsmiddelopplysninger ikke skal tillegge et næringsmiddel egenskaper som forebygging, behandling eller helbredelse av sykdom hos mennesker, eller skape inntrykk av slike egenskaper». Slik markedsføring blir omtalt som såkalte medisinske påstander, eller ofte bare «medisinske påstander». Medisinske påstander er forbeholdt legemidler, jf. legemiddeloven § 20 og § 21.

3 Gjennomføring

«Ulovlige påstander om kosttilskudd» er et nasjonalt tilsynsprosjekt som har involvert alle fem regionene i Mattilsynet. Prosjektet ble planlagt i 2019 og gjennomført i 2020. Tilsynene ble gjennomført i perioden 15.01.2020 – 15.07.2020.

3.1 Planlegging og bruk av tilsynsverktøy

- På grunnlag av mandat fra hovedkontoret utarbeidet og ferdigstilte prosjektgruppen en prosjektplan i oktober 2019.
- Tilsynsmal ble utarbeidet av prosjektgruppen og godkjent av hovedkontoret i november 2019. (Tilsynsmalen viser hvilke krav i regelverket som skal kontrolleres).
- Prosjektveileder ble utarbeidet og ferdigstilt i november 2019.
- Opplæringskurs for alle inspektører som skulle delta i prosjektet ble gjennomført i november 2019.
- Spørsmål- og svartjeneste tilknyttet prosjektet har vært et hjelpemiddel for alle inspektører i prosjektet. Prosjektgruppen har vært ansvarlig for denne tjenesten og kvalitetssikret svarene.

Andre tilsynsverktøy:

- Veileder om bruk av ernæringspåstander og helsepåstander - sist oppdatert juni 2020 (heretter kalt påstandsveilederen).
- Statens legemiddelverks påstandsliste/Syseutvalgets rapport (Syselisten). Syselisten brukes som et hjelpemiddel til å vurdere om en påstand er medisinsk.

3.2 Nærmere om gjennomføringen

Regionene og prosjektgruppen har plukket ut produkter basert på en risikovurdering. Det vil si at vi valgte produkter med markedsføring som pekte seg ut ved at den inneholdt ulovlige helsepåstander og/eller påstander i retning av medisinsk karakter. Det ble tatt ut produkter fra mindre nettbutikker og store aktører med omfattende markedsføring i ulike medier. Produktene ble kjøpt hos virksomheter som var registrert hos Mattilsynet, men også fra virksomheter som har startet omsetning uten å registrere seg.

Mattilsynet kjøpte utvalgte kosttilskudd via netthandel. I dette prosjektet var det hensiktsmessig at produktene ble kjøpt uten at vi legitimerte oss, (jf. forvaltningsloven § 15 tredje ledd). På denne måten fikk vi tilsendt produktet og salgsmateriell som en vanlig kunde får.

Informasjon om prosjektet ble sendt som vedlegg til tilsynsrapportene. I vedlegget presenterte vi hva som var fokus, omfang, bakgrunn og mål for prosjektet. Vi formidlet også hvilket regelverk som ligger til grunn, og at sluttrapporten for prosjektet vil bli offentliggjort. Informasjon om prosjektet ble også lagt ut på Mattilsynets nettsider i april 2020.

Vi har kontrollert markedsføringen på produktemballasjen, markedsføringen på nettsider, aviser/ukeblader/reklamemagasiner/brosjyrer, TV og sosiale medier. Det er ført tilsyn med norske virksomheter som produserer, importerer og/eller markedsfører kosttilskudd.

I bestillingen fra Mattilsynets hovedkontoret var målet å granske minst 45 kosttilskudd. Da prosjektet ble avsluttet hadde vi vurdert 50 produkter fra 45 virksomheter. Det vil si at vi gransket to produkter fra noen få virksomheter. Det ble skrevet en tilsynsrapport for hvert kosttilskudd. For ett av produktene ble det skrevet rapport både til nettbutikk og importør.

Vi har gransket produkter markedsført med fysiologiske helseeffekter innen følgende tre områder:

- Hjerne og/eller hukommelse
- Ben, knokler og/eller ledd
- Mage og/eller fordøyelse

Sjekkpunkter (regelverkskrav):

Merking og markedsføring av kosttilskuddene ble kontrollert opp mot følgende sjekkpunkter:

- Kosttilskudd - generelle krav - bruk av medisinske påstander (§ 6, 3. ledd i kosttilskuddforskriften)
- Helsepåstander – godkjente (ulovlig bruk av helsepåstander) – artikkel 10(1)
- Helsepåstander – ulovlig bruk av ikke-spesifikke påstander – artikkel 10(3)
- Helsepåstander – uriktige, tvetydige eller villedende påstander – artikkel 3 a)
- Helsepåstander – forandringer i kroppsfunksjoner som kan gi opphav til eller utnytte frykt – artikkel 3 e)
- Helsepåstander – påstander som viser til anbefalinger fra leger, helsepersonell og visse organisasjoner – artikkel 12 c)
- Helsepåstander – ulovlig bruk av varemerke, handelsbetegnelse og fantasnavn – artikkel 1(3)

Se utdyping av de ulike sjekkpunktene i kapittel 4 Resultater.

4 Resultater

4.1 Antall varsel om vedtak og andel feil på ulike sjekkpunkt

Vi kontrollerte 50 produkter. Hvert produkt ble kontrollert for etterlevelse av 7 regelverkskrav.

Samtlige produkter hadde en eller flere feil opp mot sjekkpunktene. Det vil si, det var ingen produkter som oppfylte alle regelverkskrav som ble gransket i prosjektet. Dette gir totalt 350 sjekkpunkter opp mot regelverkskrav.

Av totalt 350 sjekkpunkter ga vi 161 varsel om vedtak og 8 varsel om vedtak om omsetningsforbud, der ett og samme varsel kan være resultat av ett eller flere sjekkpunkter. Se figur 4.1.1-1 og figur 4.1.1-2. Varslene er fulgt opp med vedtak i de tilfellene merking og markedsføring ikke ble endret som følge av det varslede vedtaket. Vedtak som ikke ble etterkommet innen fristen har fått forlenget frist, og blitt fulgt opp med tvangsmulkt eller omsetningsforbud.

Resultater, regelverk og veiledning for hvert sjekkpunkt er beskrevet nærmere i underkapitlene. Bildene er ikke hentet fra produktmarkedsføringen, men er brukt som illustrasjoner.

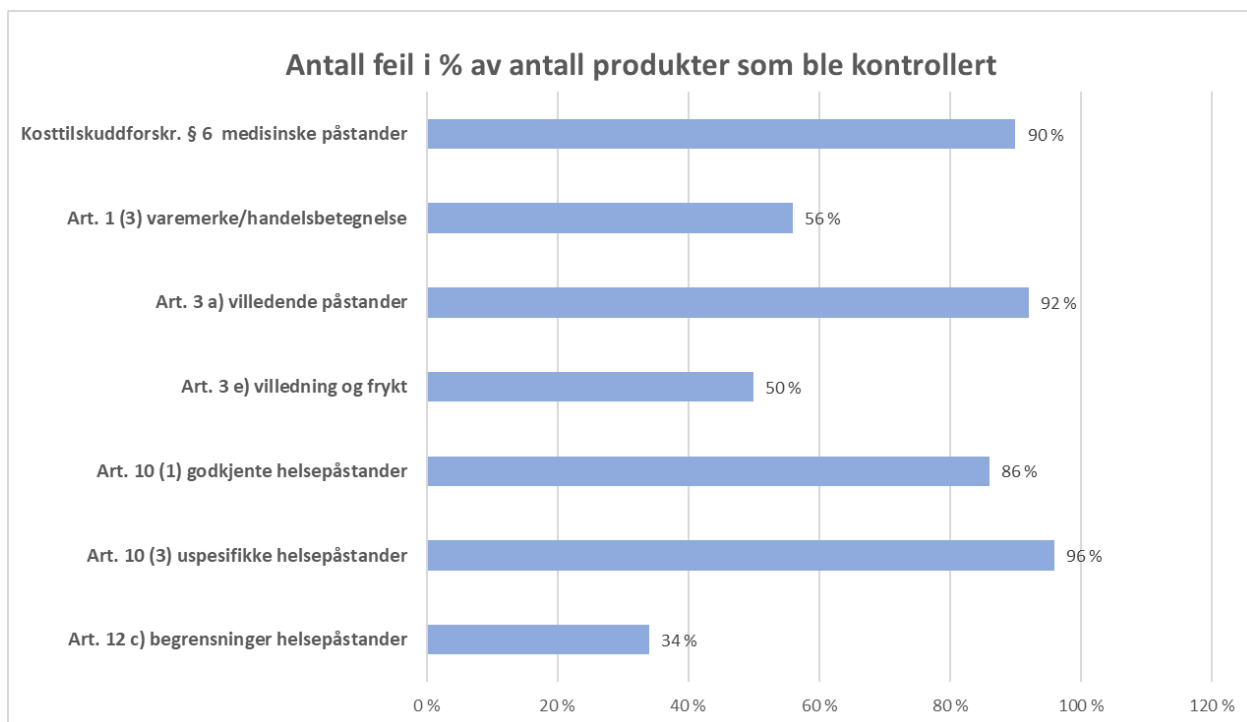
Det er 13 virksomheter som har klaget på ett eller flere vedtak (totalt er 26 vedtak påklaget). Alle klagen er vurdert i førsteinstans og sendt over til Mattilsynet sitt hovedkontor. Det har kommet inn flest klager på vedtak som gjelder varemerket/produkt navn, men også om bruk av helsepersonell, ulovlige helsepåstander og medisinske påstander.

Klagesaksbehandling kan innebære at vedtak fattet av førsteinstans blir omgjort.

Figur 4.1.1-1: Andel sjekkpunkter med og uten feil. N=350 sjekkpunkter.

Diagrammet i figur 4.1.1-1 viser at av de 50 produkter som hver ble kontrollert for 7 regelverkskrav, var det avvik fra regelverket i 72 % av sjekkpunktene, mens det i 28 % av sjekkpunktene var overensstemmelse med regelverket.

Figur 4.1.1-2: Antall feil i % av antall produkter som ble kontrollert.

Figur 4.1.1-2 viser andelen feil på hvert av de 7 sjekkpunktene. Resultatene etter gransking av de 50 kosttilskuddene i prosjektet er lagt inn i et søylediagram. Feilprosenten varierer fra 34 til 96 %. Det viser at det var en høy andel feil på alle sjekkpunktene. Samtlige produkter har en eller flere feil opp mot kontrollerte regelverkskrav.

4.1.1 Merking eller markedsføring med medisinske påstander – kosttilskuddforskriften § 6.3

Forskrift om kosttilskudd § 6.3: «*Det er ikke tillatt i merking eller markedsføring å påstå eller gi inntrykk av at et kosttilskudd forebygger, leger eller lindrer sykdom, sykdomssymptomer eller smerter*».

Vi har vurdert om merkingen og markedsføringen (i form av tekst, bilder, grafikk, symboler mv.) ga inntrykk av at produktet kunne forebygge, behandle eller helbrede sykdom hos mennesker, eller henvise til slike egenskaper. Hvis markedsføringen av produktet gir et slikt inntrykk, er dette snakk om en påstand som kalles «medisinsk påstand». Slike påstander er forbeholdt godkjente legemidler, jf. legemiddeloven § 20, og er derfor ikke tillatt å bruke ved salg/markedsføring av kosttilskudd. Det er viktig å beskytte forbrukeren mot denne type merking og markedsføring av kosttilskudd.

Vi har vurdert enkeltpåstander og helhetsinntrykket av merkingen og markedsføringen av produktet for å avgjøre om det er en medisinsk påstand eller ikke.

I de tilfeller hvor vi har vurdert en påstand om planter/plantedeler (botanicals) til å være medisinsk, har vi vurdert påstanden som avvik på kosttilskuddforskriften § 6, selv om den aktuelle påstanden har stått «på vent» («on hold») hos EU-kommisjonen, (jf. artikkel 28 i forordning (EF) nr. 1924/2006). Dette fordi kosttilskuddforskriften går foran påstandsforordningen. Det betyr at påstander «på vent» ikke kan brukes dersom de kan oppfattes som medisinske påstander.

Påstander «på vent» («on hold»)

Betegnelsen «Påstander på vent» brukes om en rekke påstander som fremdeles er omfattet av en overgangsordning knyttet til bruk av visse påstander om planter og plantedeler (botanicals).

Overgangsbestemmelsen gjelder påstander som ble meldt inn til EU-kommisjonen før 31. januar 2008, men som ennå ikke er ferdigbehandlet. Noen er behandlet i EFSA*, men venter på behandling i EU-kommisjonen. De som ikke er behandlet i EU-kommisjonen er foreløpig tillatt å bruke under forutsetning av at påstanden og bruken av den svarer til den innmeldte påstanden, og er i tråd med de generelle kravene i påstandsforordningen.

* EFSA er den europeiske myndighet for næringsmiddeltrygghet.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
45 av 50	90 %

4.1.2 Godkjente helsepåstander – artikkel 10(1)

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, forordning (EF) nr. 1924/2006, artikkel 10(1): *«Helsepåstander er forbudt med mindre de oppfyller de allmenne kravene i kapittel II og de særlige kravene i dette kapittel, og er godkjent i samsvar med denne forordning og oppført på listene over godkjente påstander som fastsatt i artikkel 13 og 14».*

For å kunne benytte en helsepåstand skal påstanden være godkjent av EU-kommisjonen etter artikkel 13 eller 14, og den skal oppfylle de generelle kravene i påstandsforordningen kapittel II. Særlige krav for bruk av påstanden i kapittel IV skal også være oppfylt. Godkjente helsepåstander er oppført på listene over godkjente påstander som fastsatt i artikkel 13 og 14.

I dette prosjektet har vi kun sett på om påstandene i merking og markedsføring er godkjente eller står «på vent» («on hold»). Vi har ikke innhentet informasjon/dokumentasjon om planteingrediensene i produktet. Det er virksomhetens ansvar å ha kontroll med at innholdet av planteingrediensene er i samsvar med kriteriene for innmeldt påstand.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
43 av 50	86 %

4.1.3 Uspesifikke helsepåstander – artikkel 10(3):

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, forordning (EF) nr. 1924/2006, artikkel 10(3): «Henvisninger til allmenne, ikke-spesifikke gunstige virkninger som næringsstoffet eller næringsmiddelet har på allmenn helse og velferd, kan bare benyttes dersom de følges av en spesifikk helsepåstand som er oppført på listene som fastsatt i artikkel 13 eller 14».

I EU sin veileder til artikkel 10 er uspesifikke påstander definert som «enkle, innbydende utsagn som viser til et næringsmiddels allmenne, uspesifikke gunstige virkning på allmenn helse og velferd».

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
48 av 50	96 %

4.1.4 Villedning i henhold til artikkel 3 a):

(Illustrasjon: Colourbox)

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, forordning (EF) nr. 1924/2006, artikkel 3 a):

Det er kun lov å bruke helsepåstander på merkingen, pakningsutformingen eller i reklamen for næringsmidler dersom de er i samsvar med bestemmelsene i påstandsforordningen. Med forbehold for bestemmelsene i matinformasjonsforordningen og markedsføringsdirektivet, gir artikkel 3 a) i påstandsforordningen bestemmelse om at helsepåstander ikke skal være uriktige, tvetydige eller villedende.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
46 av 50	92 %

4.1.5 Villedning i henhold til artikkel 3 e)

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, forordning (EF) nr. 1924/2006, artikkel 3 e).

Helsepåstander kan bare benyttes på merkingen, pakningsutformingen eller i reklamen for næringsmidler dersom de er i samsvar med bestemmelsene i påstandsforordningen. Med forbehold om bestemmelsene i matinformasjons-forordningen og markedsføringsdirektivet, gir artikkel 3 e) i påstandsforordningen følgende bestemmelse: helsepåstander skal ikke «vise til forandringer i kroppsfunksjoner som kan gi opphav til eller utnytte frykt hos forbrukeren, enten i teksten eller gjennom bilder, grafikk eller symboler».

(Illustrasjon: Colourbox)

Det er et grunnleggende prinsipp at en helsepåstand ikke skal gi forbrukerne feil inntrykk av hva som kan skje med kroppen når de inntar, eller ikke inntar et næringsmiddel, herunder et kosttilskudd.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
25 av 50	50 %

4.1.6 Begrensninger for bruk av helsepåstander – artikkel 12 c)

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, EU-forordning 1924, art. 12 c):

(Illustrasjonsfoto: Colourbox)

«Det er ikke tillatt å bruke helsepåstander som viser til anbefalinger fra bestemte leger eller helsepersonell og andre organisasjoner som ikke er nevnt i art. 11».

Bruk av anbefalinger fra leger, eller annet helsepersonell er forbudt. Slike anbefalinger kan i seg selv antyde at næringsmiddelet har særlige helsemessige egenskaper, selv om det ikke brukes andre helsepåstander i markedsføringen.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
17 av 50	34 %

4.1.7 Varemerke, handelsbetegnelse, fantasinavn – artikkel 1(3)

Forskrift om ernærings- og helsepåstander § 1, forordning (EF) nr. 1924/2006, artikkel 1(3).

Et varemerke, en handelsbetegnelse eller et fantasinavn som kan oppfattes som en ernærings- eller helsepåstand, kan benyttes dersom merkingen og markedsføringen inneholder en beslektet ernærings- eller helsepåstand som er i samsvar med kravene i påstandsforordningen.

(Illustrasjon: Colourbox)

Unntak: Produkter med varemerker og handelsbetegnelser som eksisterte før 1. januar 2005 og som ikke er i samsvar med påstandsforordningen, kan omsettes fram til 19. januar 2022. Dette unntaket gjelder ikke fantasinavn. Overgangsordningen framgår av art. 28 pkt. 2 i påstandsforordningen.

Antall produkter med feil	Prosentvis feil av antall produkter
28 av 50	56 %

5 Vurdering av resultater

5.1 Generelt

Flere av påstandene kan være brudd på flere sjekkpunkter. Eksempelvis vil en uspesifikk helsepåstand som ikke følges av en relevant godkjent helsepåstand også kunne være villedende. Et annet eksempel er når selve handelsbetegnelsen/varenavnet framstår som en uspesifikk helsepåstand og det ikke følges av en godkjent relevant helsepåstand.

Resultatene er ikke sortert etter feil i markedsføringen på nettsider, og feil registrert på emballasje eller i annen markedsføring. Vi kan derfor ikke uttale oss entydig om forskjellen mellom markedsføring på nettsider/andre medier og markedsføring på emballasje. Det vi kan si er at ulovlig markedsføring på nettsider er mer omfattende. Vår erfaring er at mange aktører retter seg etter vedtak gitt av Mattilsynet, men retter ikke merking og markedsføring av andre produkter med samme type feil. Når det gjelder markedsføring på nett, er mange tilbake til «gamle synder» etter kort tid. De finner nye kreative måter for å markedsføre produktene som fortsatt er i strid med regelverket.

5.2 Merking/markedsføring med medisinske påstander- kosttilskuddforskriften § 6.3

Vi fant bruk av medisinske påstander i merkingen og/eller markedsføringen ved 90 prosent av kosttilskuddene. Tallene er noe høyere enn forventet, selv om vi tar hensyn til at vi valgte produkter med markedsføring som pekte seg ut som ulovlige helsepåstander og/eller i retning av medisinsk karakter. Resultatet bekrefter mistanken om en utstrakt bruk av medisinske påstander i markedsføring av kosttilskudd. Dette utgjør et svært alvorlig brudd på næringsmiddelregelverket.

Det kan se ut som om virksomheter ofte bevisst bruker medisinske påstander i markedsføringen. Det er grunn til å tro at medisinske påstander er salgsfremmende. Dette gir virksomhetene store konkurransefortrinn på ulovlig grunnlag, og det slår svært urettferdig ut overfor aktører som følger regelverket. Denne måten å tjene penger på er uakseptabel sett i lys av hvilke krav de ville bli stilt overfor dersom målet var å få markedsføringstillatelse som et legemiddel.

Bruk av medisinske påstander kan gi inntrykk av at et kosttilskudd kan ha samme effekt som et legemiddel. Det handler ofte om folkesykdommer som demens/Alzheimer, revmatiske sykdommer/artrose, mage-/tarmsykdommer (Crohns, ulcerøs kolitt, irritabel tarm) m.m. I ytterste konsekvens kan det lede forbruker til å slutte å ta nødvendige legemidler til fordel for kosttilskudd. Noen kan la være å gå til lege, eller kan få bivirkninger hvis de bruker kosttilskuddet i kombinasjon med bruk av legemidler.

Virksomhetene spiller på typiske helseplager i befolkningen, og kan på denne måten utnytte sårbare grupper. Det brukes sannhetsvitner, kjendiser og bloggere/influensere for å få fram budskapet om at dette kosttilskuddet kan hjelpe for den aktuelle plagen/sykdommen. Det brukes både TV, bilder, annonser, sosiale medier med mer for å nå forbrukerne.

Det er klare krav i regelverket om at bruk av medisinske påstander ikke er tillatt. Vi har tidligere og i dette prosjektet erfart at noen ikke kjenner til dette, mens andre velger bevisst å bryte regelverket på dette punktet. Vi har også fått opplyst at enkelte aktører bruker større aktører i markedet som forbilde når de utformer merking og markedsføring av kosttilskudd. På den måten adopterer de markedsføringsfeil fra andre virksomheter.

5.3 Godkjente og uspesifikke helsepåstander – artikkel 10(1) og artikkel 10(3)

Det ble avdekket flest feil ved bruk av uspesifikke helsepåstander. Her var feilprosenten på hele 96 prosent. Uspesifikke helsepåstander* brukes svært mye i markedsføringen, men kravet om at de skal følges av godkjente helsepåstander som er relatert til den uspesifikke påstanden, er ofte ikke oppfylt.

Vi har sett mange eksempler på at merkingen/markedsføringen inneholder godkjente helsepåstander som er lov å benytte om enkeltstående ingredienser i aktuelt produkt. Samtidig er det brukt uspesifikke påstander som ikke har tilstrekkelig relevans til de godkjente påstandene som er benyttet. De uspesifikke påstandene er gjerne fremhevet, ofte i tilknytning til produktnavnet og lett synlige for forbrukeren. I mange tilfeller refererer produktnavnet til et stoff/en ingrediens (for eksempel kollagen eller L-serin), slik at den uspesifikke påstanden lett forbindes med stoffet/ingrediensen som inngår i produktnavnet. Når det ikke finnes noen godkjent helsepåstand for stoffet/ingrediensen som inngår i produktnavnet villeder dette forbrukeren til å tro at dette produktet og stoffet har effekt slik den uspesifikke helsepåstanden hentyder.

*Uspesifikke helsepåstander:

EU-kommisjonen kaller dette «enkle, innbydende utsagn som viser til et næringsmiddels allmenne, uspesifikke gunstige virkning på allmenn helse og velferd» ([EU-kommisjonens veileder til artikkel 10](#)).

Godkjente helsepåstander kan bare omformuleres dersom betydningen forblir uendret. Det samme gjelder helsepåstander om plante/plantedel (botanicals) som er «på vent». Vi har registrert flere eksempler på at omskriving av helsepåstander fører til endret betydning. Da er helsepåstanden ulovlig. Det er også registrert mange eksempler på bruk av helsepåstand om en plante/plantedel der det er innmeldte påstander om planten/plantedelen uten at den påstanden som er benyttet har noe sammenheng (eller relevans) med den påstanden/de påstandene som står «på vent». Det vil si den påstanden som er benyttet betyr ikke det samme som den påstanden som er innmeldt og står «på vent». I slike tilfeller kan ikke påstanden benyttes.

5.4 Villedning i henhold til artikkel 3 a)

Hele 92 prosent av kosttilskuddene har etter Mattilsynets vurdering villedende markedsføring med helsepåstander. Her er det mange som bruker sannhetsvitner, inkludert kjendiser i markedsføringen. Det er gjerne personer som er godt voksne og/eller har hatt plager/sykdommer, og som mener at plagene/sykdommene er forsvunnet fordi de bruker et kosttilskudd. De gir inntrykk av at de holder seg friske og spreke på grunn av kosttilskuddet, og har gjerne erfart at de ikke klarer seg uten. Budskapet til disse sannhetsvitnene er ofte å oppfatte som uspesifikke helsepåstander. Disse helsepåstandene følges sjelden opp av godkjente helsepåstander som er relevante og kan forklare hvorfor kosttilskuddene har den påståtte helseeffekten. Markedsføringen blir på denne måten villedende for forbrukerne. Det er spesielt uheldig når det er kjendiser som brukes som sannhetsvitner, da de kan ha stor tillit og troverdighet hos forbrukerne.

Mange aktører bruker påstander om at deres produkter eller ingrediensene i produktene har «dokumentert effekt», er «vitenskapelig bevist» og/eller har en «unik sammensetning». Dette vurderer vi som villedende siden alle godkjente helsepåstander er vitenskapelig dokumentert. Alle produkter som inneholder de samme ingrediensene i tilstrekkelig mengde, kan merkes og markedsføres med de samme godkjente helsepåstandene. Det er villedende å fremheve et produkt som det beste og mest unike på markedet.

Denne typen markedsføring er spesielt villedende når ingrediensene som fremheves i markedsføringen heller ikke har noen godkjente helsepåstander i EU. Det gjelder blant annet populære ingredienser som kollagen, L-serin og probiotika. Her er det mange produkter som fremstilles med helseeffekter uten at det finnes noen godkjent helsepåstand for disse ingrediensene. I slike tilfeller har vi ofte sett at det brukes godkjente påstander knyttet til andre ingredienser i produktet. Det vil si at de tilsetter en minimumsmengde av vitaminer eller mineraler for å kunne bruke en godkjent helsepåstand, uten at dette finnes for ingrediensen som fremheves i produktet.

5.5 Villedning i henhold til artikkel 3 e)

Hele 50 prosent av produktene ble markedsført med helsepåstander som viser til endringer i kroppsfunksjoner som kan gi opphav til, eller utnytte frykt hos forbrukeren. Virksomhetene spiller gjerne på naturlige endringer som skjer med kroppen og vanlige helseplager i befolkningen. De gir inntrykk av at man kan ta et kosttilskudd for ikke å få plager/sykdommer, redusert livskvalitet eller aldres for tidlig. Mange bruker sannhetsvitner (inkludert kjendiser) som påstår at de er kvitt plagene sine, holder seg friske og spreke og har fått et bedre liv med et aktuelt kosttilskudd.

Mye markedsføring utnytter at vi lever i et samfunn med mye stress og høye krav til prestasjon. De bruker hendelser som alle kan oppleve i en stressende hverdag, dårlig konsentrasjon, å glemme nøkler, passord og hvor man har lagt ting. Markedsføringen spiller både indirekte og direkte på frykten vår for å bli demente. Enkelte går så langt som å si at dette kan være tegn på tidlig aldring og hjernesvinn.

Flere skriver negativt om vårt moderne, utilstrekkelige kosthold og vår moderne livsstil, og at maten som produseres i dag ikke lenger inneholder tilstrekkelig med næringsstoffer. Det informeres om at kosthold og stress er skadelig både for tarmhelsen og kroppen vår, og at et kosttilskudd er løsningen på problemet.

Mennesker som sliter med leddsykdommer, tarmsykdommer eller demens selv eller har det i familien, er spesielt sårbare grupper i forhold til denne markedsføringen. Det er urendelig og kynisk å utnytte slike sårbare grupper for å oppnå økonomisk gevinst.

5.6 Begrensninger for bruk av helsepåstander – artikkel 12 c)

Begrensninger for bruk av helsepåstander i artikkel 12 c) i påstandsforordningen medfører at det ikke er tillatt å bruke helsepåstander som viser til anbefalinger fra bestemte leger eller helsepersonell. Det ble avdekket 34 prosent feil på dette sjekkpunktet.

Resultatene viser at flere i markedsføringen av kosttilskudd bruker bilder av personer i hvite frakker som jobber i et laboratorium. I teksten er det ofte henvist til forskning og forskningsresultater som relateres til kosttilskuddet. I markedsføringen er det fysioterapeuter og annet helsepersonell som anbefaler produktet og forteller hvilken effekt produktet har. Enkelte virksomheter benytter også Dr/Doctor i varebetegnelsen, og det kan gi inntrykk av at produktet er anbefalt av lege. Noen bruker forskere og profesjoner i markedsføringen for å fremstille produktet som mer «vitenskapelig» i forhold til tilsvarende kosttilskudd på markedet.

Ved at helsepersonell, eller personer som kan oppfattes som helsepersonell, dvs. personer som oppfattes som eksperter på helse, markedsfører kosttilskudd eller brukes i markedsføringen av et kosttilskudd, antyder at kosttilskuddet har særlige helsemessige egenskaper.

En gjennomsnittsforkbruker vil kunne tro at kosttilskudd med anbefalinger fra helsepersonell har særlige positive egenskaper helsemessig sett, og derfor vil være å foretrekke fremfor andre kosttilskudd. I verste fall kan noen velge å kutte ut medisiner til fordel for kosttilskudd. For å sikre at markedsføringen blir i overensstemmelse med regelverket, og dermed sikre et høyt forbrukervern, har vi pålagt virksomheter å fjerne markedsføring av kosttilskudd som er relatert til helsepersonell.

5.7 Varemerke, handelsbetegnelse, fantasinavn – artikkel 1(3)

Et produktnavn skal gi forbrukeren et klart inntrykk av hvilket produkt det dreier seg om. Produktnavnet skal gi forbrukeren god nok informasjon til å ta et velbegrunnet valg og ikke bli villedet. Resultatene viser at 56 prosent av produktene har feil bruk av produktnavn. I disse tilfellene er det benyttet produktnavn som kan oppfattes som uspesifikke helsepåstander uten at de er fulgt av godkjent helsepåstand. Enkelte ganger kan også produktnavn oppfattes

som medisinske påstander. Medisinske påstander i betegnelsen er ikke tillatt. En uspesifikk helsepåstand kan benyttes når den følges av en relevant og godkjent helsepåstand. Den godkjente påstanden må stå på pakken i tilknytning til produktnavnet for å kunne brukes.

Produktnavnet på et kosttilskudd kan ofte være sammensatt av flere ord, som viser til en funksjon i kroppen, for eksempel mobilitet og styrke til leddene.

Det er flere eksempler på produktnavn som består av en ingrediens og en kroppsfunksjon (eksempelvis hukommelse), der det ikke finnes noen relevant godkjent helsepåstand forbundet med ingrediensen og kroppsfunksjonen. Det benyttes også bilder, illustrasjoner, symboler og figurer som viser en kroppsfunksjon, magen, hjernen eller et annet spesifikt organ, for å forsterke produktnavn. Vi ser også at det i produktnavnene er vanlig med forsterkende ord som «pluss», «+» «aktiv», «vital», «flex», «med» og «pro». Sammen med navnet på en ingrediens, en kroppsdel eller en kroppsfunksjon kan navnet gi forbrukeren et inntrykk av at kosttilskuddet har en helseeffekt uten at det følges opp av en relevant godkjent helsepåstand. I tilfeller der produktnavn har gitt inntrykk av å være av medisinsk karakter, er dette vurdert som brudd på kosttilskuddforskriften § 6 (se kapittel 5.2).

Vi ser at virksomhetene ikke er tilstrekkelig kjent med kravet som gjelder produktnavn/ varemerke, eller at de ikke har tatt kravet på alvor.

5.8 Hva har vi oppnådd?

- Vi har gjennomført tilsyn rettet mot markedsføring av 50 kosttilskudd. Det er utført fem produktvurderinger mer enn planlagt. Vi fikk bekreftet at det eksisterer mye feil markedsføring av kosttilskudd. Markedsføringen er gjerne av medisinsk karakter og med utstrakt bruk av ulovlige helsepåstander.
- Vi fant produkter prosjektet var rettet mot – kosttilskudd markedsført med medisinske påstander. Hele 90 prosent av produktene hadde medisinske påstander. Dette er produkter som befinner seg i gråsonen mellom næringsmiddel- og legemiddellovgivningen.
- Ved å foreta samme undersøkelser blant større og mindre aktører i bransjen, har vi satt fokus på hvordan merkingen og markedsføringen av kosttilskudd skal utformes i tråd med regelverket. Så lenge ikke alle frister er overskredet, og klagesaker ikke avgjort, har vi ingen tall på hvor stor del av våre vedtak som vil bli etterkommet. Mange vedtak er likevel allerede lukket og klagefristene er utløpt. Vi kan fastslå at vi har oppnådd korrigerings på en del av vedtakene. Det gjenstår å se om utbedringene er varige, om virksomhetene overfører dette til å utbedre merking og markedsføring av øvrige produkter, og om bransjen får et løft.
- Prosjektet har utløst 169 varsel om korrigerings overfor virksomhetene. Disse påleggene skal bidra til at markedsføringen er i tråd med regelverket og at forbrukeren ikke blir villedet. Mattilsynet har i rapportene understreket at virksomhetene har et selvstendig ansvar for at merkingen og markedsføringen av alle kosttilskudd er korrekt. Det vil si, det begrenser seg ikke til de konkrete kosttilskuddene vi har vurdert. Vi forventer at virksomhetene korrigerer feil i merking og markedsføring av alle produktene de omsetter.

6 Virkemiddelbruk

Det er Mattilsynets oppgave å avdekke og følge opp avvik på våre ansvarsområder. Vi skal fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden.

Ved brudd på bestemmelser i regelverket kan Mattilsynet fatte nødvendige vedtak for gjennomføring av pålegg som er gitt. Det betyr at vi skal gjøre en konkret vurdering av hvilken type virkemiddel det er riktig å bruke i det enkelte tilfellet. Et virkemiddel er en reaksjon på et regelbrudd og skal sikre at virksomhetene følger kravene i regelverket.

Innenfor sjekkpunktene vi gransket i prosjektet, har det vært mulighet for bruk av skjønn. Vi valgte å varsle vedtak på alle regelverksbrudd. På denne måten fikk virksomhetene mulighet til å uttale seg i saken og rett til å klage. Vi fattet vedtak på de fleste av forholdene.

Varsel om omsetningsforbud er et inngripende virkemiddel. Dette ble brukt i forbindelse med medisinske påstander. Når vi varslet omsetningsforbud, vurderte vi saken etter forholdsmessig-hetsprinsippet. Det vil si at reaksjonene ikke skal være strengere enn nødvendig. Historikk og erfaring med virksomheten har vært vektlagt ved vurdering om bruk av omsetningsforbud.

Vi har til sammen gitt 161 varsel om vedtak og 8 varsel om omsetningsforbud. Varslene er fulgt opp med vedtak i de tilfellene og merking og markedsføring ikke ble endret som følge av det varslede vedtaket. Vedtak som ikke ble etterkommet innen fristen har fått forlenget frist, og blitt fulgt opp med tvangsmulkt eller omsetningsforbud.

Det er 13 virksomheter som har klaget på ett eller flere vedtak (totalt er 26 vedtak påklaget). Alle klagen er vurdert i førsteinstans og sendt over til Mattilsynet sitt hovedkontor. Det har kommet inn flest klager på vedtak som gjelder varemerket/produkt navn, men også om bruk av helsepersonell, ulovlige helsepåstander og medisinske påstander.

Klagesaksbehandling kan innebære at vedtak fattet av førsteinstans blir omgjort.

7 Konklusjon

Mattilsynet har i 2020 gjennomført det nasjonale tilsynsprosjektet «Ulovlige påstander om kosttilskudd». Vi har vurdert 50 produkter fra 45 virksomheter.

Vi har funnet mange og alvorlige avvik. Hele 90 % av produktene som inngikk i prosjektet var markedsført med medisinske påstander. Feilprosenten for bruk av helsepåstander var fra 34 til 96 % på de ulike sjekkpunktene. Det er bekymringsfullt og uakseptabelt at virksomhetene ikke følger regelverket.

Det er lovlig å bruke *godkjente* helsepåstander i merking og markedsføring så lenge det gjøres i tråd med påstandsregelverket. Hensikten med regelverket er å beskytte alle forbrukere mot villedende påstander, og sikre at påstander som brukes om næringsmidler inkludert kosttilskudd kan bli forstått. Påstandsregelverket skal samtidig hindre at

markedsføringen utnytter egenskaper hos sårbare grupper. Det vil si bruke villedende merking og markedsføring rettet mot forbrukere med helseplager/sykdommer.

Bransjen har ansvaret for at produktene de omsetter er helsemessig trygge og at de merkes/markedsføres i henhold til regelverket. Kompetansenivået innen bransjen er svært varierende, og inntrykket er at relativt mange opererer på dette markedet uten tilstrekkelig kompetanse.

Vi har kun foretatt tilsyn med en liten del av kosttilskuddmarkedet. Det er likevel ingen tvil om at omfanget av villedende og ulovlig markedsføring av kosttilskudd er stort. Det er dessverre mange useriøse aktører på markedet. Bruk av ulovlige påstander kan gi virksomhetene store konkurransefortrinn på et ulovlig grunnlag. Dette slår svært urettferdig ut overfor aktører som følger regelverket.

Før en virksomhet kan starte med omsetning av kosttilskudd skal den være registrert hos Mattilsynet. Flere av virksomhetene som var med i prosjektet var ikke registrert. Ved å ikke registrere seg, unngår de tilsyn og får ikke veiledning om regelverket fra Mattilsynet. Manglende registrering viser at flere ikke tar tilstrekkelig ansvar for plikten til å følge regelverket.

Markedsføring over internett, TV og sosiale medier med mer fortsetter å øke og er stadig mer aggressiv og kynisk. De ansvarlige for markedsføringen utnytter gjerne personer som er i en sårbar situasjon/helsetilstand. Tilsyn med markedsføring på internett er ekstra utfordrende med tanke på at nettsteder enkelt kan endres og produkter kan fjernes. Vi har tidligere, og i dette prosjektet sett at noen virksomheter endrer markedsføringen i tråd med Mattilsynets pålegg, men at de på et senere tidspunkt på nytt endrer til ulovlig markedsføring.

Bransjen generelt har ikke endret seg til det bedre siden Mattilsynets prosjekt om plantebaserte kosttilskudd i 2011. Samtidig har netthandel og markedsføring av kosttilskudd hatt en voldsom utvikling. Det er nødvendig at bransjen tar regelverket på alvor ved alle typer markedsføring.

Mattilsynet vil blant annet bruke erfaringene fra prosjektet og avgjørelsene i klagesakene ved å oppdatere aktuelle veiledere og informasjon om regelverket på nettsidene våre.

Vi oppfordrer bransjen til å gjøre en innsats for å øke kunnskapsnivået og følge regelverket slik at forbrukerne ikke blir villedet, men kan ta velbegrunnede valg ved kjøp av kosttilskudd.

Resultatene fra dette prosjektet og avgjørelser i klagesakene må brukes aktivt av virksomhetene for å bedre regelverksetterlevelsen ved merking og markedsføring av kosttilskudd.

8 Vedlegg

Vedlegg 1 – Oversikt over virksomheter, nettsider og produkter

Vedlegg 2 – Informasjonsbrev om nasjonalt kosttilskuddprosjekt

Vedlegg 3 – Regelverk og veiledning

Vedlegg 4 – Hvordan vurdere påstander om planter/plantedeler (botanicals)?

Vedlegg 1 - Oversikt over virksomheter, produkter og nettbutikker

Navn på virksomhet	Betegnelse på produkt	Nettbutikk:
Active Pharma AS	Aktiv Collagen+	www.activecollagen.no
Arctic Nutrition AS	Romega - Ekstrakt fra silderogn	https://romega.no
Axial Vita AS	K2 aktiv	www.k2aktiv.no
Bioform AS	Artic Omega Renovene	www.bioform.no
Bioform AS	ProLENK	www.bioform.no
BioMed Pharma AS	Collagen Plus	https://www.collagenplus.no
Biopuls Wenche Solberg	Genacol	https://biopuls.no
Biosan AS	Artrosan ledd og muskler	www.farmateket.no
Calanus helse AS	Calanus Oil	https://calanushelse.no
Dr. Choice AS	Dr. Choice Høykonsentrert omega-3 fiskeolje	https://www.drchoice.no
Dr. Choice AS	Dr. Choice Gurkemeie	https://www.drchoice.no
Havfruene AS	Havfruene marine collagen	https://havfruene.no
Immitec Norge AS	TrioFlex	www.almea.no
Lablogic Larsen AS	Bitterstern urtetinktur	https://kostholdsbutikken.no
Lectinect AS	Lectinect Mage	www.lectinect.no
Maharishi Ayur-ved Produkter AS	Osteozan	https://ayur.no
MedPalett AS	Medox	www.medox.no
Mezina AS, avdeling Åmli	Cynaflora	https://www.mezina.no/
Midsona Norge AS (importør)	Bitterstern urtetinktur	https://kostholdsbutikken.no
More Leads AS	Neurolabs Memory Cognition Focus	www.directhouse.no
My Revolution AS	MyoCollagen	https://www.myrevolution.no
Naturkost Rui AS	Olimar Pluss	www.naturkost.no
Naturlig Balanse og Helse AS	Naturlig Flex	www.naturligflex.no
Naturlig Norge AS	Gurkemeie aktiv	www.gurkemeieaktiv.no
Naturlig Styrke AS	Trippel K2 vitamin	www.trippelk2vitamin.no
Naturmedisinsentralen AS	Kognin med Citikolin	www.naturmedisinsentralen.no
Netthandelsgruppen AS	Doctors Best Digestive Health Probiotic 2 Billion with Lactospore	www.tights.no
New Nordic AS	Clear Brain	www.newnordic.no
Nordic Fortuna AS	Bellybliss	http://bellybliss.no
Norges Naturmedisinsentral AS	MoveFlex Collagen	https://www.arnika.no
Norsk Helse AS	Collagen Med	https://norskhelse.no
Norwegian LAB AS	Collagen Vital	www.collagenvital.no
Nutracare AS	Aktive Ledd	https://bestill.nutracare.no/aktiveledd2019
Nøre Nutrition AS	Marint kalsium med vitamin D3	www.nore-nutrition.no
Olivita AS	Olivita Livets olje	www.olivita.com
Pharma Norge AS	L-serin Hukommelse	www.l-serin.no
Pharmanova AS	Gurkemeie K2 pluss	www.directhouse.no
ProVen Nordic AS	ProVen Probiotics Melkesyrebakterier Megabiotika	https://www.pro-ven.no
Sprekere Liv AS	Magiro	www.sprekereliv.no
Sprekere Liv AS	Gurkemeie MAX	https://gurkemeiemax.no
TGMontgomery AS	K2 Vitamin infinity	www.k2vitamin.no
Universal Biology Norway AS	ProB Activator Fermented Food	https://www.universalbiology.no
Uno Vita AS	Advanced Bio Curcumin with Ginger & Tumerones	https://www.unovita.no , https://shop.unovita.com
Uno Vita AS	Artemisinin Emulsion	https://www.unovita.no , https://shop.unovita.com
Urteapoteket Bjørn Tore Hausken	Multidophilus, twelve Strain Formula, 20 billion CFU	www.urtesenteret.no
Urteapoteket Bjørn Tore Hausken	Natures way - Fosfatidyl- Serine	www.urtesenteret.no
Vitaelab AS	Collagen Forte	www.vitaelab.no
Vitaelab AS	VitaePro	www.vitae.no
Vital Pharma AS	Mariatistel & Kolin Leverfunksjon	https://www.vitalpharma.no
Vitaliv AS	Flex repair	www.friskerelenger.no
Wellvita AS	Remital	https://wellvita.no

Vedlegg 2 - Regelverk og veiledning

Regelverk

Matloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-12-19-124?q=Matloven>

Kosttilskuddforskriften:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-05-20-755?q=Forskrift%20om%20kosttilskudd>

Forskrift om ernærings- og helsepåstander:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-17-187?q=Forskrift%20om%20ernærings-%20og%20helsepåstander>

Lenker til veiledning

Mattilsynets hovedside for ernærings- og helsepåstander:

https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/merking_av_mat/ernarings_og_helsepastander/

Mattilsynets veiledning om bruk av ernærings- og helsepåstander (sist oppdatert 26.06.2020):

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/veiledning_om_bruk_av_ernaeringspaastander_og_helsepaastander.30798/binary/Veiledning%20om%20bruk%20av%20ern%C3%A6ringsp%C3%A5stander%20og%20helsep%C3%A5stander

EU-kommisjonenes veileder til artikkel 10 i påstandsforordningen (publisert 25.06.2013):

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/eukommisjonens_veileder_til_artikkel_10_i_paastandsforordningen.10038/binary/EU-kommisjonens%20veileder%20til%20artikkel%2010%20i%20p%C3%A5standsforordningen

Allmenne prinsipper som skal følges dersom ordlyden i en godkjent helsepåstand endres (publisert 08.03.2013):

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/allmenne_prinsipper_som_skal_folges_dersom_ordlyden_i_en_godkjent_helsepaastand_endres.8803/binary/Allmenne%20prinsipper%20som%20skal%20f%C3%B8lges%20dersom%20ordlyden%20i%20en%20godkjent%20helsep%C3%A5stand%20endres

EU-kommisjonen: Guidance on the implementation of regulation on nutrition and health claims made on foods (publisert 14.12.2007):

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/eukommisjonen_guidance_on_the_implementation_of_regulation_on_nutrition_and_health_claims_made_on_foods.1718/binary/EU-kommisjonen:%20Guidance%20on%20the%20implementation%20of%20regulation%20on%20nutrition%20and%20health%20claims%20made%20on%20foods

EUs register over godkjente og avslåtte påstander:

http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register.home

<https://www.mattilsynet.no/mat-og-vann/merking-av-mat/ernarings-og-helsepaastander/oversikt-over-de-tillatte-ernaeringspaastandene-og-de-godkjente-eller-avslaatte-helsepaastandene.30508>

Norsk oversettelse av godkjente og avslåtte helsepåstander:

<https://www.mattilsynet.no/mat-og-vann/merking-av-mat/ernarings-og-helsepaastander/oversikt-over-de-tillatte-ernaeringspaastandene-og-de-godkjente-eller-avslaatte-helsepaastandene.30508>

EFSA-databasen (register of questions):

<http://registerofquestions.efsa.europa.eu/roqFrontend/ListOfQuestionsNoLogin?3>

EFSA- liste over on-hold botanical claims

[questions-on-hold-botanical-claims.xlsx \(live.com\)](https://www.efsa.europa.eu/en/roq/roqFrontend/ListOfQuestionsNoLogin?3)

Statens legemiddelverks påstandsliste (medisinske påstander):

<https://legemiddelverket.no/godkjenning/klassifisering/medisinske-paastander#supplerende-p%C3%A5standsliste>

Syselista:

<https://legemiddelverket.no/Documents/Godkjenning/Klassifisering/198029-syseutredningen.pdf>

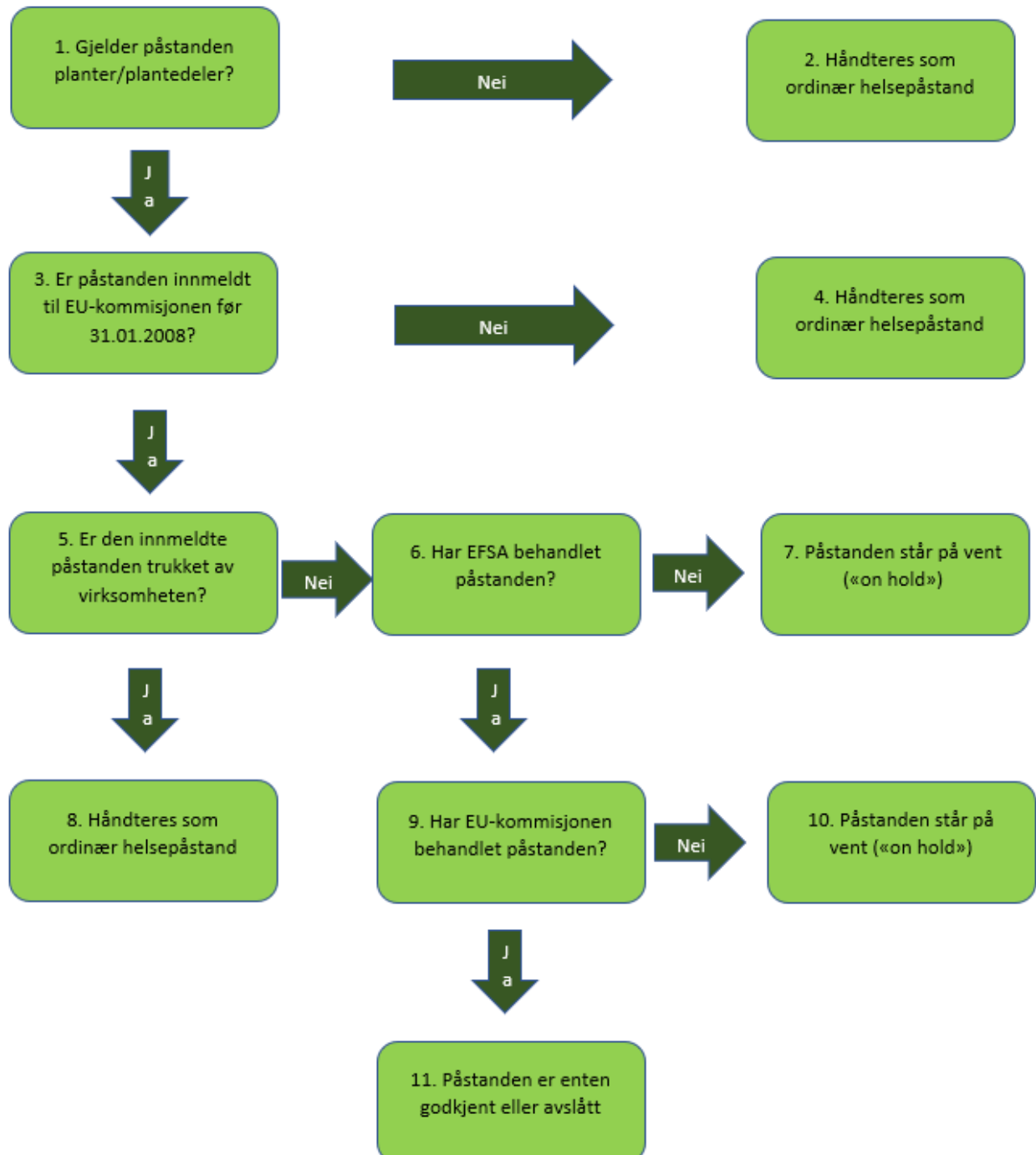
Lenke til faktaark for netthandel med mat, kosttilskudd, fôr, planter, kosmetikk og dyr:

<https://www.mattilsynet.no/mat-og-vann/import-av-mat/kommersiell-import-av-mat/netthandel-med-mat-kosttilskudd-for-planter-kosmetikk-og-dyr.35071>

Vedlegg 4

Hvordan vurdere påstander om planter/plantedeler (botanicals)?

Botanicals er omfattet av overgangsbestemmelser knyttet til artikkel 13(1). Les om dette i kap 8.13.2 i Påstanderveilederen!

Se fotnoter under!

Nærmere forklaringer til punktene:

3. Se *EFSA Register of Questions!*
<https://registerofquestions.efsa.europa.eu/roqFrontend/login?0> Søk på det latinske navnet på planten/urten i søkefeltet. Påstander med Mandate Number **M-2008-1061** ser ut til å være vurdert til å ha søkt innen tidsfristen eller i tilstrekkelig tid til å bli tatt under behandling i EFSA. (I EFSA-registeret vises ID-nummeret til påstanden)
5. Hvis ja: Det vil si den har status *withdrawn*?
6. Hvis ja: Den har status *Finished* i EFSA? Da skal entry-id gå fram av denne lista:
https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/resources/docs/claims_pending.pdf
7. Påstanden har status *Pending Risk Manager decision* i EFSA. Det vil si den kan benyttes dersom den er i samsvar med generelle krav i Påstandsforordningen, dersom betydningen er den samme som den påstanden som står på vent og at kriteriet for innmeldt påstand er oppfylt. (Påstander som er ferdigbehandlet i EFSA er tilknyttet et EFSA journalnummer, ved å gå inn på dette nummeret og finne aktuell påstand med gitt ID-nummer vil en kunne se dokumentasjonen og kriteriet for påstanden. Påstander som ikke er behandlet i EFSA er ikke tilknyttet EFSA journalnummer. Dokumentasjonen og kriteriet for påstanden er ikke lagt ut)
9. Se EU register of nutrition and health claims!
https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register_home Søk gjerne på EFSA Journal Number.
10. Påstander med status *på vent*, dvs påstander som ikke er behandlet i EFSA og påstander som er ferdigbehandlet i EFSA uten at de er behandlet i EU- kommisjonen er listet med ID-nummer i en pdf-fil i *EU Register of nutrition and health claims made on foods* under overskriften «*Claims not in the EU Register*» og linken «*Some function claims for which the assesment by EFSA or the consideration by the Commission is not finished*»
https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/resources/docs/claims_pending.pdf
11. Det vil si den har enten status *Non-authorized* eller *Authorized* og du finner igjen ID-nummeret til påstanden i kolonnen Entry ID i EU-registeret.